

Wywiad wojskowy w Imperium Rosyjskim – 4

8 stycznia 2014

Po zdobyciu w lipcu 1696 roku przez rosyjską armię twierdzy Azow już w 1697 roku Rosja zaczęła walczyć o dostęp do Morza Czarnego. W tym celu Piotr I postanowił otworzyć stałą rosyjską ambasadę w Stambule. Pierwszym rosyjskim ambasadorem w Imperium Osmańskim był hrabia Piotr Andrejewicz Tołstoj (1645-1729).

Piotra Tołstoja, założyciela słynnej dynastii Tołstojów, uważano za jednego z najlepiej wyedukowanych osób swoich czasów. We Włoszech studiował żeglarstwo. W ciągu dwuletniego pobytu w tym kraju nauczył się języka włoskiego, zapoznał się z europejskim życiem, nawiązał kontakty z niektórymi europejskimi działaczami państwowymi.

Przed wyjazdem do Stambułu w 1702 roku Piotrowi Tołstojowi powierzono następujące tajne instrukcje: „Na dworze sułtańskim poznać i opisać tamtejszego narodu stan, jakie znajdują się u władzy osoby oraz jak i z jakim państwem będą działać w sprawach wojskowych i politycznych lub do wojny tajnych przygotowaniach, morzem czy drogą lądową”.

Przebywanie rosyjskiego ambasadora w Imperium Osmańskim w okresie wojny północnej (1700-1721), gdy działania zbrojne na dwa fronty mogły mieć fatalne skutki, było niezwykle ważne dla rosyjskiego rządu. W tamtym czasie Piotr Wielki skupiał swoją uwagę na Bałtyku, więc za wszelką cenę dążył do zachowania pokoju z Turcją. W Stambule liczył na prawosławnego jerozolimskiego patriarchę Dosyfeusza, który przekazywał rosyjskiemu wysłannikowi przy Porcie bardzo ważne informacje o sytuacji wewnątrzpolitycznej w imperium oraz o prawosławnej wspólnocie ormiańskiej. W swoich doniesieniach do kanclerza Gołowkina pisał: „ci ludzie szczerze pracują bez lęku i nie

wymagają ode mnie żadnej płaty”.

W związku z wrogą wobec Rosji polityką szeregu europejskich mocarstw Piotr Tołstoj musiał mieć na oku działalność ich ambasadorów w Stambule. Za pomocą sieci agentów w 1707 roku rosyjski ambasador zapoznał się z treścią listów francuskiego ambasadora w Stambule Ferriola (1699-1711), w których francuski dyplomata skłaniał tureckie władze do rozpoczęcia działań zbrojnych przeciwko Rosji. Rosyjski ambasador niezwłocznie zareagował – za pomocą pieniędzy i prezentów na tajnej naradzie u sułtana górę wzięła partia pokoju, umiejętnie wspierana przez Tołstoja. Wojna przeciwko Rosji nie doszła do skutku.

Jednak jesienią 1710 roku Tołstoj otrzymał tajne informacje o przyszłej naradzie Wielkiego Dywanu u sułtana w sprawie zerwania stosunków z Rosją. Czekając na nieuchronne uwięzienie w Zamku Siedmiowieżowym w Stambule, gdzie Turcy osadzali zagranicznych ambasadorów na znak wypowiedzenia wojny, uspił czujność tureckich strażników i wysłał do cara tajny list. W nim Tołstoj przekazał szczegółowe informacje o aparacie państwowo-administracyjnym Turcji. Pisał, między innymi, o urzędnikach finansowych: „nie mają majątku lub nie chcą pracować, lecz są zdolni do rozkradania i marnotrawstwa skarbu narodowego”. Tołstoj wielokrotnie informował o ciężkiej sytuacji ludności chrześcijańskiej, która oprócz prześladowań religijnych i uciskania przez władz była obciążana dużymi podatkami: „narody chrześcijańskie cierpią zarówno ucisk, jak i gniew z nieznośnych podatków”. Pisał o tym, jak wiele rejonów w Bośni i Serbii zostało zrujnowanych i opuszczonych przez zubożałą ludność.

Po podpisaniu pokoju z Turcją w 1714 roku Tołstoj wrócił do Rosji i kontynuował pracę w radzie do spraw zagranicznych. Cieszył się szczególnym zaufaniem cara, który pewnego razu zauważył: „Gdyby głowa nie była tak mądra, od dawna kazałbym cię ściąć”. Tołstoj został jednym z szefów tajnej służby Piotra I (Priказу Преображенского i Tajnej Kancelarii).

Uczestniczył w rozmowach dyplomatycznych, w latach 1716-1717 w charakterze doradcy towarzyszył Piotrowi I w podróży po Europie: w Amsterdamie, Paryżu, Kopenhadze. W 1717 roku na rozkaz Piotra I zrealizował operacyjną kombinację odwołania z Neapolu do Rosji carewicza Aleksieja, który stanął na drodze zdrady stanu. Za swoją służbę Tołstoj otrzymał majątek i Order Andrzeja Apostoła. Natomiast sprawa carewicza Aleksieja zbliżyła go z carycą Katarzyną, w dniu jej koronacji nadano mu tytuł hrabiowski.

Za panowania carycy Katarzyny I (1725-1727) Tołstoj był członkiem Najwyższej Tajnej Rady. W walce o tron Tołstoj stanął po stronie Elżbiety Piotrowny i Anny Piotrowny przeciwko Piotrowi II. Po przegranej w tych układach w 1727 roku pierwszy rezydent rosyjskiego wywiadu razem z synem Iwanem został aresztowany i zesłany do Monastynu Sołowieckiego, gdzie w 1729 roku zmarł.

Autor: Milena Cmilanicz

Źródło: [Głos Rosji](#)